

től. A nagyközönség maga idegen a költészettől és illetéktelen, hogy bírálatot mondjon róla. Annak a ténynek — írja Kleber Haedens *Poésie française* c. kitűnő cikkében — még semmi köze a költői alkotáshoz, hogy tízezer ember megveszi, elolvassa, megérti, megindul rajta, vagy megvetéssel elhajítja. Vannak különálló, magános költők, akik egyáltalán nem élvezik a közönség szeretetét, de nem is szorúlnak rá, mások egyszerre eltalálják a nagyközönség hangját s ettől kezdve ez a találékonyság a levegőjük, az éltetőjük. Ahogyan a német, olasz, francia költészet igazán nagyjai sohasem voltak népszerűek, úgy a magyar költészetéi sem lesznek. Ronsard-nak nem valami sok olvasója volt a maga idejében, Balassának még kevésbé. Zrínyit valójában Arany János fedezte fel és ma is csak azok értik, akiket az irodalmi nevelés útján Kölcsey, Berzsenyi, Vörösmarty, Arany költői magaslatára fel tudtak emelkedni. A magyar klasszikusoknak azzal egyáltalán nem nevelünk közönséget, ha remekeiket átirjuk, elferdítjük, lefokozzuk, minden igazi szépségéből kiforgatjuk, hogy a nagyközönség megemészhesse. Annak a nagyközönségnek, amelynek idegen Zrínyi, Széchenyi, Vörösmarty, idegen is marad, és semmiféle átferdítés nem viszi hozzá közelebb. Nem a költői alkotásokat kell lesüllyeszteni a nagyközönséghez, hanem a nagyközönséget kell felemelni a magyar költészethez. Ezt pedig csak céltudatos, komoly irodalmi neveléssel érhetjük el.

Ez Ferdinándy „kísérletének” — ahogyan ő nevezi — alapvető hibája.

Ferdinándy a Zrínyiaszon kívül még a Török áfiumot is átültette a maga „modern” nyelvére. Megdöbbenő. A legközelebbi könyvnapra már Pázmányt és Mikest ültetik át, „modern” nyelvre. Szegény, magyar klasszikusok!

Madácsy László.

Kispál László, Erdély fejedelmi kora. Stádium kiad. 1941. 381 old.

A magyar politikai valóságérzéknek kimagasló és szinte egyedülálló megnyilvánulása az erdélyi fejedelemség megalapítása volt. A kis tartomány fontos alkotmányozó szerepet töltött be és a nagy fejedelmek korában a magyar függetlenségi vágnak nemzetközi viszonylatban is el nem hanyagolható megnyilvánulása volt.

Báthory István uralmától kezdve a Diploma Leopoldinumig mutatja be Kispál László az erdélyi sors hullámlását a „két császár” birodalma között. A szerző látványosan a korhangulat jellemzését tartja fontosabb feladatának. Ebből magyarázható, hogy a történelmi események rövid vázolója után az általános művelődési helyzet és a népi közállapotok megrajzolására irányul figyelme. Szorosan összefügg ezzel a törekvéssel a műnek egyik legsajátosabb írói jellege. Maga írja u. i. az előszóban, hogy forrásokként nem olvasott történelmi szakkönyveket, hanem csakis az egykorú feljegyzésekből és egyéb emlékekből merített. Kutató munkájának és írói eljárásának ez az autarkias törekvése érzik az egész beosztáson. Hiányzik az író szemlélésmódjából az össznézés tárgyiaságát biztosító irodalomismeret. Nincs meg tehát a viszonyító történelmi szemmértéke. Az események előadása — az első részben — bonyolult aprólékosságokba vész, mert a szerző nem tud adatai között *súlyuk szerint* válogatni. Így sokszor részleteseményeknek vagy pedig olykor egyéni jellegű, családi vonatkozású adatoknak indokolatlan közbeszövése zavarja a kornak „történelmi” áttekintését. (32-35 lk., 183, 221 l.) Adatismerete nagyon bőséges; talán ebből érthető, hogy az adatközlés mennyiségét tekintve nem mindig találja el a könyv méreteihez illő arányosságot. Viszont épen ez a monográfiát is meghaladó adatbősége teszi a művet kiváló és hasznos kézikönyvvé.

A második részben talál bele szerző a kulturhistorikus igazi szerepébe. A két

Rákóczi korának rajza mélyreható művelődéstörténeti elemzéseivel és mértéktartó pozitívizmusával továbbá következtetéseinek és értelmezéseinek sokoldalúságával hasznos alapot vet a további bűvárkodás számára. Bár meg kell jegyeznünk, hogy ítéleteiben nem mér egyforma pártatlansággal az egyes felekezeteknek.

A mű olvashatóságát nagyban megkönnyíténé, az áttekintést pedig fokozná, ha egykorú krónikák idézetei, a családi feljegyzések és egyéb bőven merített szemelvények a függelékbe kerültek volna.

A könyv tudományos értéke főleg az, hogy Kispál a XVII. századi Erdély életének bemutatásával fontos adalékot szolgáltat Erdély későbbi sorsának megértéséhez.

Visy József.

Dékány István: A magyarság lelki arca. Athenaeum kiadás 1942. 276 lap

A sok magyarságismereti munka közül kétségtől Dekány könyve egyik legjelentősebb. Komoly filozófiai megalapozottságán kívül olyan történelmi és irodalmi ismeretről tesz bizonyosságot, amellyel az e szakkörben működőket is érdeklődéssel töltheti el. Ezeken túlmenően minden sorából kitűnik, hogy nemcsak pusztán ismeretek számára a leírtak, hanem eleven élet, személyes élmény. Az e téren legjelentősebb két tudományág, a magyar irodalom szak-eredményei, filozófiai összefoglalásban jelennek meg úgy, hogy e könyv izgalmasabb olvasmány bármilyen regénynél, mert lépten — nyomon olyan megállapításokkal gazdagítja a magyarságról alkotott képet, amelynek valamennyije élményszámba megy.

A könyv 6 részre oszlik; ezek közül az első a *néplelek alapérzéseivel* foglalkozik. Itt azt a ma már lassan tagadásbamenő tételt fejtegeti, hogy kelet népe voltunk nyugaton s ma nyugat népe vagyunk keleten. A következő 100 oldalon kifejtett rengeteg anyag szebbnél-szebb és mélyreható vonását tartalmazza a magyar lelkiiségnek. Rámutat többek között arra, hogy igen is a magyar ember alkalmas arra, hogy vezessék, mert „szereti a bizalmat keltő magatartását”, — amire rengeteg apró jel utal, — csak hogy az eddigi próbálkozások nem a nép érdekében történtek. Itt van szó az Ázsiából örökölt „néma türelemre való beidegződöttségről”, de itt kapunk remek sorokat a magyarság reális helyzetéről is. Hivatkozik Dekány arra is, hogy a nemzetek karakterének egyes vonásai nagy átlagban minden nemzetnél alapjában véve azonosak, csak azoknak arányából adódik egyéni jellegük. Utal Dekány arra is, hogy a nép jellemében kellene gyökereznie jogrendszerünknek, közintézményeinknek, stb. Nem utolsó sorban remek meglátása az is, „hogy a magyar paraszt is maga szerint úr”. Külön kiemelkedik e részből a *személyiség tisztelete* c. fejezete.

A harmadik rész az értelmi sajátosságokat tárgyalja, szól a *magyar lélek egyéniségéről*, a magyar jóságról stb. A negyedik részben a befelé forduló lélek rajzát kapjuk, míg az ötödikben a *jellem forradalmáról* ír a szerző. Az utolsó részben a *Tudomány útjai* címen a néplelek kutatásainak történeti fejlődését és annak magyar vonatkozásait tárgyalja Dekány.

A tanulmány elolvasása után az az érzésünk, hogy olyan iránytűt kaptunk szívrünkbe és agyunkba, amellyel biztosan építhetjük a sajátos magyar múlt alapján, a biztos magyar jövőt.

Gergely Gergely.

Koroda Miklós: Megvilágosodott már. Singer és Wolfner kiad. I-II. k. 310+262 l. 1942.

Minden szellemtörténeti kutatás és ábrázolás — ha a korszak tárgyias tolmácsolója kíván lenni — csakis a történeti személyek írásos vagy ténybeli alkotásaira támaszkodhat. Ezt a tételt tartja szem előtt Koroda Miklós könyve, amely a